

VOORWOORD

L.S. - Lectori Salutem, een wat ouderwetse aanhef maar wel degelijk willen wij u als belangstellende hartelijk groeten. Nog steeds heeft Corona ons allen in een stevige greep. Onze werkgroep hoopt dat deze nieuwsbrief u toch in goede gezondheid mag ontvangen.

Ondanks de beperkingen hebben we het afgelopen half jaar weer veel werk verzet, met mooie en interessante waarnemingen en resultaten. Zoals u in onze vorige nieuwsbrieven hebt kunnen lezen, ontbreekt het ons niet aan plannen op het gebied van cultuurhistorie en archeologie. Met enige trots kunnen we dan ook nu melden dat een deel van onze plannen dit jaar gerealiseerd gaat worden. Hierover leest u meer in de nieuwsbrief.

De komende maanden gaan we bezig met het inrichten van een kleine expositie in het gemeentehuis over vondsten die we de afgelopen jaren hebben gedaan. Onze werkruimte wordt welhaast te klein voor de vele vondsten die we aan het verwerken zijn. De ArcheoHot-spot, een landelijke organisatie om belangstellenden kennis te laten maken met archeologie, ligt momenteel door Coronabeperkingen stil.

Dit geldt tevens voor onze dependance van de PAN (Portable Antiques of the Netherlands). De PAN is landelijk al een groot succes. Meer dan 100.000 voorwerpen zijn inmiddels geregistreerd en gedocumenteerd. Door ook in de regio actieve locaties te creëren, hopen we dat we nog makkelijker amateurs te bereiken om bijzondere vondsten te melden en te laten registreren. Wij zorgen voor het fotograferen hiervan en het inbrengen bij de PAN.

We hopen dat in de tweede helft van het jaar het weer mogelijk is om u en anderen te ontvangen. Namens onze werkgroep hoop ik dat u weer met plezier onze nieuwsbrief zult lezen.

Met vriendelijke groet namens onze vrijwilligers,

John Assink – voorzitter.

NIEUWSBRIEF

EDITIE nr. 7 – Maart 2021

In deze nieuwsbrief:

VOORWOORD

DE 'HEDONCOLLECTIE'

KASTANJELAAN 60 – HASSELT

RECONSTRUCTIE VESTING ELBURG

ERFGOEDEDUCATIE PILOT ARCHEOHOTSPOTS

MONUMENT VAN NAHUYSBRUG

HET RONDEEL AAN DE GRINTWAL TE HASSELT

NOG MEER BIJZONDERE VONDSTEN UIT DE BINNENSTAD VAN HASSELT

DE TIJDCAPSULE VOOR DE VEERPOORT

RECONSTRUCTIE - VEERPOORT

ONZE SPONSOREN EN COLOFON

DE 'HEDON COLLECTIE'

Het afgelopen jaar zijn Anneke en Gerrit bezig geweest met het verwerken van ca. 650 vondsten afkomstig van een voormalige stortplaats van de stad Zwolle. Deze stortplaats was in gebruik tussen 1910 en 1920 en bevond zich tussen de Burg. Drijbersingel en de Vermeerstraat, waar nu Hedon ligt. In 1995 werd Hedon uitgebreid met o.a. een parkeerplaats. Omdat de grond vervuild was, is deze gesaneerd. Hiervoor werd de grond eerst gezeefd met een grote roterende zeefinstallatie. Voorwerpen als hout, glas, aardewerk, metaal en steen zijn namelijk na het zeven schoon en werden dan ook gescheiden afgevoerd naar de Rova. De stortplaats is na 1920 afgegraven en afgevoerd naar Westerveld. Echter in kuilen en sloten bleek nog veel materiaal achtergebleven. Hierin zaten vele honderden (medicijn)flesjes, bier- en wijnflessen, inktpotjes, zalfpotjes, kruiken, conservenpotten en zelfs gemberpotten. Vele dagen is door mijn vrouw Thea besteed aan het ter plekke schoonmaken van het materiaal. De vervuilde grond mocht namelijk de locatie niet verlaten. Omdat we nu voldoende ruimte hebben, zijn alle voorwerpen gemeten en beschreven en in een database opgeslagen. De collectie is waardevol omdat deze van een en dezelfde context komt, en de periode bekend is. Een tijdsbeeld van wat de Zwollenaren gebruikten zou daarom bestudeerd kunnen worden. We hebben in archeoloog Kasper van den Berghe de juiste persoon gevonden die gespecialiseerd is in deze periode. Aan hem is het materiaal dan ook overgedragen. We hopen dat er t.z.t een uitgewerkte publicatie van zijn hand zal verschijnen. Zo komt het materiaal na ruim 25 jaar toch in goede handen.

Deel van de collectie

KASTANJELAAN 60 – HASSELT

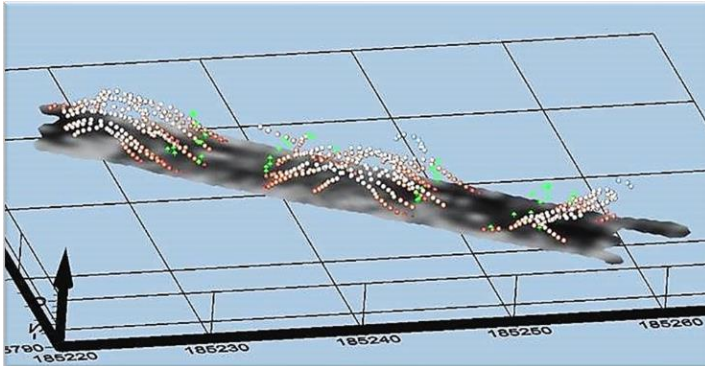
Op verzoek van de gemeente hebben we een melding nagetrokken over een mogelijk beerkelder in de Kastanjelaan 60 te Hasselt. De melding werd op 5 januari gedaan door Drikus Kolk van Kolkbouw Genemuiden. Bij graafwerkzaamheden werd achter de woning een gemetselde structuur gevonden met een gebogen plafond. Op deze plaats stonden vroeger de 'Keppelse huizen' die al in 1483 werden vermeld. In de 16^e en 17^e eeuw woonde hier de hoogschout van Hasselt. Met de heer Kolk werd een afspraak gemaakt en na een beker koffie op anderhalve meter, is de vondst achter de woning bekeken en hieraan een waardering toegekend. De put bleek recent te zijn maar omdat deze onder de uitbreiding ging verdwijnen, is alles ingemeten en fotografisch vastgelegd. Bij de graafwerkzaamheden kwamen nog een aantal gresbuizen vrij met een lengte van 1,15 m. en een diameter van 8 cm. De buizen zijn gebruikt als rioleringsbuizen en afkomstig van de stoomgresbuizenfabriek Janssen Willemsen te Reuver (1910-1974), ten zuiden van Venlo, te zien aan het ingeperste stempel. De datering ligt rond de jaren 60 van de vorige eeuw. Er zijn geen metaalvondsten gedaan. Van de waarneming is een kort verslag gemaakt en aan de gemeente overhandigd. Hierbij dank aan Kolkbouw Genemuiden voor zijn melding en medewerking.

De gemetselde put in situ.

Het ingedrukte handelsmerk van Janssen-Willemsen.

Radarbeeld van wat mogelijk een terpstructuur kan zijn.

Grondradaronderzoek Elburg.

RECONSTRUCTIE VESTING ELBURG.

In december vorig jaar werden we benaderd door Aannemingsmaatschappij Van Gelder BV om het centrum van Elburg geofysisch te onderzoeken. Dit vanwege onze ervaring op gebied van archeologisch onderzoek met grondradar. Het idee kwam van de aannemer zelf en werd warm onthaald door de opdrachtgever, de gemeente Elburg. Reden was dat het centrum van Elburg werd voorzien van een gescheiden riolering en herbestrating. De tijd van uitvoering (begin januari tot de Pasen) was dermate krap dat men onvoorziene (archeologische) obstakels zoveel mogelijk in kaart wilde brengen. Dit om stagnatie tot een minimum te beperken. Gedurende drie dagen heeft onze voorzitter het tracé belopen waarna de gegevens zijn uitgewerkt door GT Eclipse uit Warnsveld. De interpretatie hiervan werd door John Assink gedaan. Elburg is wijd en zijd bekend. Het is een van de drie steden in Nederland die volgens een plan zijn gebouwd. De straten lopen hierdoor haaks op elkaar en de kerk staat niet in het centrum. Minder bekend is dat er daarvoor een nederzetting heeft gelegen. Hiervan zijn tijdens het onderzoek structuren gevonden waarna de regio-archeoloog een onderzoek heeft ingesteld. We konden overigens de aannemer melden dat er geen belemmeringen waren te verwachten ter plaatse van het riooltracé. Het werk loopt dan ook geheel volgens planning, ondanks de korte vorstperiode. Van de regio-archeoloog hebben we echter geen terugkoppeling gehad. Hopelijk wordt onze werkzaamheden als amateurs toch gewaardeerd.

ONZE FINANCIËN.

Het afgelopen jaar hebben we financieel voor het eerst positief kunnen afsluiten. Dit dankzij de structurele bijdrage van de gemeente Zwartewaterland en onze sponsors. Zo hebben we met deze bijdragen professionele led-studiolampen kunnen aanschaffen en tekenmateriaal als: een set Rotring tekenpennen en tekenborden. Ook is een led-loeplamp aangeschaft. Voor de veldwerkzaamheden is een demontabele zeef gemaakt en is er een zgn. E-baak aangeschaft. Dit is een soort grote duimstok, ook gebruikt bij professionele opgravingen, waardoor bij het fotograferen afmetingen duidelijker zichtbaar zijn. Wat betreft fotograferen zouden we nog wel hulp kunnen gebruiken. Onze fotograaf Roelof Jan is in 2020 een eigen bedrijf gestart, wat gelukkig goed gaat. Gevolg is wel dat hij weinig tijd meer aan onze werkgroep kan besteden. Een goede optie was ons werkgroeplid Lydie, die ook uitstekend werk verrichtte, maar helaas wegens gezondheidsredenen heeft moeten afhaken. We hebben haar goede werk met een bloemetje gewaardeerd en wensen haar van harte beterschap. Het fotograferen van archeologisch materiaal vergt nogal wat kennis en ervaring. Er liggen nu nog honderden voorwerpen te wachten om te worden gefotografeerd, waar we een oplossing voor moeten zoeken. Ook hebben Coronamaatregelen kosten met zich meegebracht om onze werkruimte zo in te richten dat we verantwoord kunnen werken. Zo is er een desinfectiezuil aangeschaft met de nodige hoeveelheid monddoekjes en ontsmettingsmiddelen. Daarnaast zijn er veel materialen aangeschaft voor het restaureren en conserveren van het vondstmateriaal.

ERFGOEDEDUCATIE.

Samen met het Historisch Centrum Genemuiden, zijn we door de gemeente uitgenodigd om een pilot te verzorgen op het gebied van erfgoededucatie voor leerlingen van basisscholen in Zwartewaterland. Het initiatief wordt gedragen door de afdeling Cultuur-educatie van de gemeente en Het Oversticht. De financiële middelen komen beschikbaar uit de gemeentelijke Cultuurnota (2021-2024) en de zogenaamde CMK gelden. De basisscholen Joh. Calvijn uit Genemuiden en de Wijngaard uit Zwartsluis zijn gevraagd voor de feedback. Het project wordt door Het Oversticht begeleid, hiervoor is Marlyn Everink ingehuurd. Geen onbekende voor ons, zij is namelijk ook bestuurslid van de landelijke ArcheoHotspots. In totaal worden 16 lesbrieven gemaakt met als thema: Nijverheid & Ambacht, Handel & Scheepvaart, Landschap & Wonen en Verleden & Toekomst. Uiteindelijk zal een zestal erfgoedorganisaties hieraan meewerken. Als archeologische vereniging hebben we kinderspelen in de middeleeuwen als onderwerp uitgezocht. Aanleiding hiervoor is de vondst van de vele kinderspelen op tegels die we enkele jaren geleden hebben gedaan aan het Burg. Royerplein in Hasselt. We laten hiermee zien hoe kinderen vroeger speelden met eenvoudige middelen die vaak voor niets te krijgen waren bij de vele bedrijfjes in de straat. Zoals hoepels bij de kuiper, de slager leverde varkensblazen voor voetballen, bikkels en koten. De pottenbakker leverde ballen van steengoed en knikkers. Kortom, kinderen speelden veelal buiten met elkaar. Na het midden van de vorige eeuw kwam hierin verandering door het toenemende verkeer en computerspelletjes.

*Hoepelen op een
17e eeuwse tegeltje.*

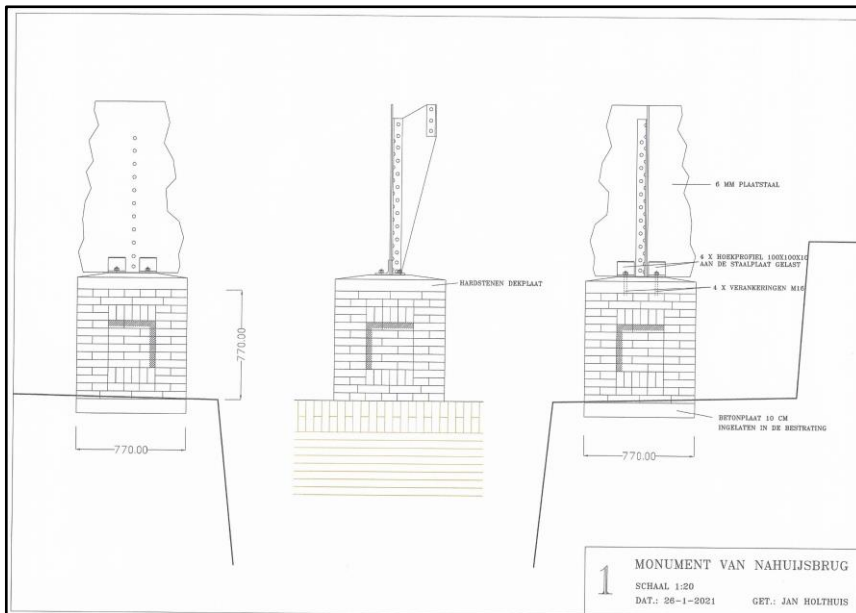
Een blik in onze werkruimte.

PILOT ARCHEOHOTSPOTS.

Het vergaderen gebeurt momenteel vanwege Coronamaatregelen veelal digitaal. Op zich prima, zeker wanneer dit een landelijke bijeenkomst betreft. Zo werd door het landelijke bestuur van de ArcheoHotspots, een Teamoverleg gepland op dinsdagavond 23 maart j.l. vanuit onze werkruimte. Omdat het een landelijke primeur betrof, mochten wij dit voorbereiden. Gelukkig konden we als 'gast' gebruikmaken van het netwerk van onze goede buur, basisschool De Hoeksteen, omdat er in De Trekschuit geen wifi aanwezig is. Hiervoor onze hartelijke dank.

Aanleiding was een lang gekoesterde wens van de coördinatoren van de ArcheoHotspots, dit zijn er inmiddels 19, om 'persoonlijk' kennis te maken met elkaar en met elkaars activiteiten. Omdat het een landelijk primeur betrof, werd er ook door redacteurs van landelijke magazines op het gebied van archeologie ingelogd. I.v.m. risico op besmettingen was onze voorzitter voor deze kennismakingsbijeenkomst alleen aanwezig. Hierbij werden beelden vertoond van onze werkruimte, de fotostudio en het depot. D.m.v. een PPT-presentatie, kon iedereen kennismaken met het werk wat we doen in de werkruimte en in het veld, en met onze initiatieven om de cultuurhistorie in onze gemeente te visualiseren. Hier was men sterk van onder de indruk. Ook de wijze waarop wij samen met de gemeente en derden deze plannen realiseren. Met name de korte lijnen die er in onze gemeente zijn binnen het college en de ambtenaren en de bereidheid hieraan mee te werken. Ook de mogelijkheid van de verschillende fondsen die beschikbaar zijn gesteld door de gemeente om het financieel mogelijk te maken, oogsten veel lof. Kortom: ook op deze wijze hebben we landelijk onze gemeente prima op de kaart kunnen zetten.

Ontwerp monument door Jan Holthuis.

Het gevonden brugdeel.

MONUMENT VAN NAHUYSTRUG.

Het 'vissen' met magneten is nu wel alom bekend. Ook Hasselt, als oude Hanzestad met zijn vele grachten en het Zwarte Water, heeft over belangstelling door magneetvisserij niet te klagen. Wie wel klaagt is de gemeente, die vaak de zooi aan oud ijzer kan opruimen. Ook wij als SAWZ zien met lede ogen het historisch materiaal hierdoor verdwijnen. De 'jagers-verzamelaars' komen uit alle windstreken met auto, aanhanger en boot. Zo hebben we al mensen gesproken uit Hengelo, Friesland en Noord-Holland. Maar er zijn ook plaatselijke magneetvisserij als de broers Stefan en Jeroen Steenberger en Marijn Kombrink uit Hasselt waarmee we goede contacten hebben. Zij vonden in het voorjaar van 2020 een stuk brugdeel van de Van Nahuysbrug. Het stuk was dermate zwaar dat het nauwelijks boven water te krijgen was. Omdat het stuk roest voor hun geen waarde had, en wij de waarde ervan wel inzagen, werd het aan de SAWZ overgedragen. Het is door Gerrit Snijder grondig van een dikke laag roest ontdaan, waarna het maanden heeft liggen drogen. Hierna is het geconserveerd. Tijdens het onderzoek bleek dat het stuk afkomstig is van het opblazen van de brug in 1945 door de Duitsers. Het idee om dit restant als monument een plaats in de Openbare Ruimte te geven was al snel geboren. Een plan hiervoor werd met de gemeente besproken, waarna contact is gezocht met de Historische Vereniging Hasselt (Hans Veldman en Jan Holthuis) om te komen tot een verantwoorde realisatie. Door Jan Holthuis is een ontwerp gemaakt voor een console. Daarnaast zal nog een stuk rail van de stoomtram onderdeel uitmaken van het monument. Op woensdag 31 maart is het plan door onze voorzitter aan wethouder Harrie Rietman en centrummanager Jannie Bloemert gepresenteerd. We zoeken nu financiële middelen voor de realisatie.

HET RONDEEL aan de GRINTWAL te HASSELT.

Bij de Grintwal ligt een vervallen stuk muur, die staat op de fundatie van de oude stadsmuur. Dit deel van de vestingwerken bood bescherming tegen aanvallen vanaf het Zwarte Water en de dreiging vanuit Zwolle. Het stuk muur, ofwel 'Rondeel', staat al getekend op de stadsplattegrond van Jacob van Deventer uit het midden van de 16^e eeuw. Samen met de muur van het Vispoortje, is dit het enige nog resterende stuk stadsmuur bovengronds, al is er in de loop der eeuwen wel veel aan 'gebasteld'. We hebben al eerder bericht over onze plannen om dit historisch erfgoed van de ondergang te redden. Een eerste aanzet voor dit plan is door ons op 20 juni 2018 aan burgemeester Bolder aangeboden. Vanaf dat moment zijn er diverse besprekingen geweest met verantwoordelijken binnen de gemeente en zijn de plannen uiteindelijk eind vorig jaar concreet gemaakt en door de Raad goedgekeurd. December 2019 hebben we, met steun van de gemeente, op voorhand de schadelijke begroeiing verwijderd, waarna Stegeman Gevelreiniging kosteloos de muur heeft gereinigd. Hierdoor kwamen oude bouwsporen weer aan het daglicht. Het gehele plan is door ons begroot op € 36.250,00. Hiervan hebben we inmiddels van de gemeente een garantstelling van € 21.750,00 ontvangen. Het resterende bedrag hopen we van de provincie Overijssel te ontvangen in het kader van 'Het Verhaal van Overijssel'. Hiervoor is onlangs een aanvraag voor subsidie ingediend. We hopen dan ook dat binnenkort het archeologisch onderzoek kan starten, waarna we een Plan van Aanpak kunnen opstellen voor de restauratie en conservatie en het beleefbaar maken van dit deel van de, ook landelijk, bijzondere vestingwerken: namelijk een dubbele poort, een Kruittoren en een stenen beer.

Verwijderen van de begroeiing die de muur zwaar heeft aangetast.

NOG MEER BIJZONDERE VONDSTEN UIT DE BINNENSTAD VAN HASSELT.

In de vorige nieuwsbrief deden we al bericht van een aantal bijzondere vondsten uit een stort, afkomstig uit het centrum van Hasselt. Het afgelopen najaar hebben we honderden uren besteed aan het doorspitten van deze grond met troffel en schop. Ook hebben we een mobiele zeef gemaakt om de kleinste voorwerpen als knopen ed. niet te missen. Nadeel is de 'vette' grond en het vele puin wat erin zit. Zo vond Gerrit Snijder een bijzonder voorwerpje, wat na onderzoek een mesje blijkt te zijn. Vermoedelijk uit de 17^e eeuw. Omdat wij als officiële archeologische werkgroep wettelijk verplicht zijn dit soort vondsten binnen een maand aan te leveren bij een gerenommeerd restauratie-atelier, is het opgestuurd naar Restaura uit Heerlen. Na röntgenonderzoek kregen we het advies het knipmesje te laten restaureren. Ook zij vonden het zo bijzonder dat er een publicatie aan wordt gewijd. Het mesje heeft versierde benen belegplaten en het restaureren van gecombineerde materialen is erg kostbaar. Gelukkig is de gemeente bereid gevonden deze kosten op zich te nemen. Omdat ijzer eerst ontzout moet worden, zal de restauratie zo'n 8 maanden in beslag nemen. Naast vele kilo's aan vondstmateriaal, voornamelijk 17^e en 18^e eeuws, deden we op een zaterdag nog een andere bijzondere vondst, namelijk een zandstenen timpaan. Dit ornament heeft eens de voordeur van een kapitale voorgevel gesierd. Het bijzondere is dat het bestaat uit een dubbele schelp. Dit soort ornamenten komen niet veel voor. Bekend is een soortgelijk gevelement, aangebracht op het raadhuis te Appingedam, gedateerd 1630. Deze datering is aan het Hasselter ornament ook gegeven door prof. dr. ir. Dirk de Vries van de Rijksdienst voor Monumentenzorg. De dubbele schelp in het voluut is een Jacobsschelp. Deze schelpen stonden symbool voor Pelgrimvaarders in de late middeleeuwen. De drager van de schelp zou tijdens zijn tocht naar een bedevaartsoord, gratis onderdak en een gratis maaltijd moeten krijgen. Of dit nu nog zo is?..... het proberen waard.

Zandstenen ornament met dubbele schelp.

Kleine voorwerpen die zonder zeven niet waren gevonden.

Demontabele zeef waar zo'n 10 M3 grond mee is gezeefd.

DE TIJDCAPSULE.

Al eerder hebben we bericht over het plaatsen van een tijdscapsule in de Veerpoort, gevuld met 'Het Geheim van de Veerpoort'. Er is inmiddels een prachtige tijdscapsule gemaakt door onze sponsor Jac. Admiraal BV. Deze is op woensdag 24 maart door Jaap Admiraal aan onze stichting geschonken. Hier zijn we erg blij mee. Aan de inhoud werken o.a. zeven basisscholen uit Zwartewaterland mee. De leerlingen van groep acht hebben hiervoor voorbedrukte A-4 werkbladen ontvangen, waaraan ze zelf inhoud kunnen geven. De werkstukken worden gedigitaliseerd en op een informatiedrager opgeslagen. Deze maakt deel uit van de inhoud van de tijdscapsule. De originele werkstukken worden door ons in fotoalbums geplakt en in het archief van de stad Hasselt opgeborgen. Dit archief bevindt zich in het Historisch Centrum Overijssel. De bedoeling is dat de tijdscapsule over 100 jaar weer wordt geopend.

Naast de werkstukken van de basisscholen wordt de tijdscapsule gevuld met allerlei voorwerpen die te maken hebben met Hasselt, de Veerpoort en de tijd waarin we nu leven. Digitaal zal er ca. 100 GB aan informatie op USB stick worden meegeleverd. Te denken valt aan planvorming, de opgraving, de werkgroepen en artikelen uit de media. Daarnaast wordt de capsule gevuld met een (tweede hands) mobieltje waarop foto's en films met informatie staan. Kortom veel info waar ze zich over 100 jaar hopelijk verbazen.

De tijdscapsule gemaakt door Jaap Admiraal.

Een van de werkstukken.

RECONSTRUCTIE - VEERPOORT.

Zoals u in de pers hebt kunnen lezen, zal in mei een begin gemaakt worden met de reconstructie van de Veerpoort te Hasselt. Na enkele jaren van uitstel volgt er gelukkig geen afstel. Het plan is om de torens voor een deel op te metselen en zodoende de poort te visualiseren. Hierdoor ontstaat er een beleving van de poort zoals deze er honderden jaren heeft gestaan. Daarnaast wordt het verhaal van de poort verteld aan de hand van informatieborden, voorzien van een QR-code. Deze verwijst naar een webpagina met uitgebreide informatie over de poort in het Nederlands, Duits en Engels. Ook komt er een verhalenpaal. De twee leeuwen komen weer terug zoals deze er voor de Tweede Wereldoorlog hebben gestaan. Ze worden geplaatst op sokkels bij de Veerpoort, en worden voorzien van twee wapenschilden met de wapens van Overijssel en Hasselt. De enige nog originele leeuw, die aan het begin van het Justitie Bastion stond, wordt verplaatst naar de hal van het Oude Stadhuis. Hiervan worden daarom twee replica's gemaakt.

Het geheel zal een enorme aanwinst voor Hasselt zijn, zeker voor de toerist. Niet vaak komt het voor dat zo'n project door gezamenlijke inspanning van gemeente, burgers en provincie gerealiseerd wordt. We hopen dan ook dat deze poort weer honderden jaren het verhaal van de vesting Hasselt zal verder vertellen.

Veerpoort 2019 - Foto: freame.nl

*Model Veerpoort in welstand ca. 1750.
Model: Modelmania.nl - scenery: John Assink*

ONZE STICHTING WORDT GESPONSORD DOOR:

De SAWZ is aangesloten bij de AWN

Deze nieuwsbrief is samengesteld door Stichting Archeologische Werkgroep Zwartewaterland

UITGAVE: Twee keer per jaar digitaal

BEZOEKADRES:

Burg. Malcorpslaan 91-99, 8061 AG Hasselt

SECRETARIAAT:

Kalkovenwegje 11, 8061 CZ Hasselt

KvK-nummer 69345473

www.archeologiezwartewaterland.nl
archeologiezwartewaterland@hotmail.com
 Instagram: erfgoedzwartewaterland

